

Syndroom van Asperger in de klas

Hoe om te gaan met een leerling met het syndroom van Asperger in de les lichamelijke opvoeding?

Leerarrangement Praktijkonderzoek

Bachelor of Sports & Education 2010-2011

Marleen Banken (studentnummer 2109666) is 4^e jaars student aan Fontys Sporthogeschool in Tilburg en heeft dit artikel geschreven in het kader van het afsluitende praktijkonderzoek.

Datum: 30 mei 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Het artikel: Syndroom van Asperger in de klas	4
Bijlage 1. Onderzoeksinstrument	10
1.1 Beschrijving en verantwoording onderzoeksinstrument.....	11
1.2 Operationalisatieschema	12
1.3 Beschrijving en verantwoording observatieformulier	13
1.4 Observatieformulier.....	14
1.5 Betrouwbaarheid	17
Bijlage 2. Uitwerking interventie	18
2.1 Beschrijving en verantwoording interventie.....	19
2.2 Planning.....	21
2.3 Lesvoorbereidingen	22
2.4 Lesevaluaties	37
Bijlage 3. Ingevulde observatieformulieren.....	38
3.1 Voormeting	39
3.2 Nameting.....	42
Bijlage 4. Reflectie	45
4.1 Sterkte- en zwakteanalyse	46
4.2 Vervolgstappen	48
Het beoordelingsformulier	

Voorwoord

Dit praktijkonderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Fontys Sporthogeschool. Een manier om opgedane kennis gedurende de opleiding uit te diepen en te laten zien dat er een koppeling tussen theorie en praktijk (stage) gemaakt kan worden aan de hand van een onderzoek. Onderzoek is voor mij een manier om je te blijven ontwikkelen door steeds weer op te gaan naar antwoorden. Bij de keuze van het thema van het onderzoek heb ik niet lang na hoeven denken. Gedurende de opleiding heb ik al gemerkt dat ik erg veel interesse heb in leerlingen met stoornissen. Na deze opleiding wil ik dan ook graag nog een studie volgen in deze richting. Wat me erg aansprak aan het praktijkonderzoek is dat ik me echt een beeld heb kunnen vormen van een leerling met het syndroom van Asperger en zo de theorie hierover beter kon begrijpen.

Gedurende het proces heeft er een goede begeleiding plaatsgevonden. Door de verschillende deelproducten kon ik eenvoudig stapsgewijs aan het praktijkonderzoek werken en bleef ik goed op schema. Hoe verder ik in het proces kwam, hoe leuker ik de opdracht vond omdat je merkt dat je steeds meer te weten komt. Ook hebben de resultaten van het onderzoek ervoor gezorgd dat ik met een positieve blik terug kan kijken op het schrijven van dit artikel.

Graag wil ik nog een aantal mensen bedanken die mij geholpen hebben bij de realisatie van het praktijkonderzoek. Allereerst wil ik mijn persoonlijke begeleidster Irene Wijffels bedanken voor alle hulp en de prettige samenwerking. Daarnaast wil ik leerling T., de ouders van leerling T. en het Maasland College bedanken voor de medewerking om mijn onderzoek uit te kunnen voeren. Als laatste wil ik de mensen bedanken die mij geholpen hebben met het controleren en nakijken van het artikel.

Samenvatting

Bij leerling T. is het syndroom van Asperger gediagnostiseerd. T. ondervindt onder andere problemen op communicatief gebied waardoor hij minder taakgericht aan de opdracht kan werken tijdens de lessen LO. Door middel van observaties wordt onderzocht of T. meer taakgericht aan de opdrachten kan werken als op een andere manier instructie wordt gegeven. Dit gebeurt aan de hand van 'Geef me de 5', een methode die op gestructureerde en eenvoudige wijze antwoord geeft op de vragen wie, wat, waar, hoe en wanneer. Uit resultaten kan worden geconcludeerd dat het geven van instructie volgens de methode de taakgerichtheid van T. vergroot.

Syndroom van Asperger in de klas

Hoe kan een leerling met het syndroom van Asperger geholpen worden met zijn behoeftes en beperkingen binnen de lessen lichamelijke opvoeding?

Door: Marleen Banken

Met de nieuwe regelgeving van passend onderwijs zullen meer zorgleerlingen in het reguliere onderwijs terecht komen. Voor docenten is het dus belangrijk dat zij hier meer kennis over hebben om deze leerlingen optimaal te kunnen begeleiden. Onder deze zorgleerlingen vallen onder andere leerlingen met het syndroom van Asperger.

Syndroom van Asperger

Het syndroom van Asperger is een aandoening aan de hersenen en valt onder autismespectrumstoornissen (ASS). Dit is een breed spectrum van verschillende vormen van autisme waarbij de ernst van autisme sterk variërend kan zijn. Toch hebben mensen met een stoornis in het autismespectrum drie domeinen die overeenkomen:

- Stoornis in de sociale interactie
- Stoornis in de communicatie
- Tekortkoming in het verbeeldend vermogen

(Attwood, 2003; Baltussen, Clijsen & Leenders, 2003; Delfos, 2005; Niemeijer & Gastkemper, 2009; NVA, 1996; Peeters & Quak, 2002; Verheij, 2007).

Het syndroom van Asperger is een pervasieve ontwikkelingsstoornis. Hiermee wordt bedoeld dat deze stoornis diep doordringt in het totale functioneren (Bruin, 2005; Delfos, 2005; Niemeijer e.a., 2009). Naast de drie bovengenoemde domeinen van ASS zie je vaak dat mensen met het syndroom van Asperger (over)gevoelig zijn voor sensorische prikkels en problemen hebben met motorische vaardigheden (Attwood, 2003; Lieshout, 2002; Peeters & Quak, 2002).

T. is een jongen waarbij het syndroom van Asperger is gediagnosticeerd. Deze leerling is zeventien jaar, zit in 4 VWO en volgt regulier onderwijs op het Maasland College in Oss. Hij ondervindt problemen op de drie domeinen van het ASS, waarbij problemen in communicatie en tekortkoming in het verbeeldend vermogen sterk naar voren komen tijdens de lessen Lichamelijke opvoeding (LO).

Stoornis in de communicatie

Een persoon met het syndroom van Asperger onderscheidt zich van andere stoornissen in het autistische spectrum door zijn intelligentieniveau en taalvaardigheid. In tegenstelling tot andere stoornissen uit het ASS hebben mensen met het syndroom van Asperger een normale tot bovennormale intelligentie. Hierdoor is het syndroom voor de buitenwereld soms moeilijk te herkennen (Attwood, 2003; Delfos, 2005; Peeters & Quak, 2002; Smit, 2008).

Bij leerling T. blijkt uit intelligentieonderzoek WISC-II, afgenomen door Jeugdzorg, dat hij bovengemiddeld (114, gemiddelde is 100) scoort. Op het gebied van woordkennis scoort hij gemiddeld en een sterk punt is het zuiver verbaal begrip waarmee hij verbale taal eenvoudig, maar wel letterlijk, tot zich neemt. Dit zuiver begrip van taal kan ook een valkuil zijn. Zo begrijpen mensen met het syndroom van Asperger geen beeldspraak doordat taal te letterlijk wordt genomen. Ook het gebruik van humor komt regelmatig niet over op deze mensen (Attwood, 2003; Bruin, 2005; Lieshout, 2002; Notbohm, 2007). Zo blijkt uit het leerlingendossier dat T. probeerde om weetjes vermeld met humor uit het boek 'waanzinnig om te weten' te vertellen, maar kon hij de humor niet overbrengen.

Uit het dossier van T. wordt geconcludeerd dat hij moeite heeft met non-verbale communicatie. In de lessen LO valt op dat leerling T. tijdens een gesprek weinig gebruik maakt van ondersteunende gebaren, mimiek en lichaamshouding. Ook valt op dat hij weinig oogcontact maakt tijdens een gesprek. Mensen met het syndroom van Asperger hebben moeite met het gebruiken en begrijpen van non-verbale communicatie (Baltussen e.a., 2003; Lieshout, 2002; Smit, 2008; Wing, 2000 in Baltussen e.a., 2003).

Tekortkoming in het verbeeldend vermogen

Mensen met het syndroom van Asperger hebben moeite met het maken van een voorstelling van zaken waar geen concreet plaatje aan gekoppeld kan worden. Het zien van mogelijkheden wordt als lastig ervaren waardoor het vooruit kijken moeilijk is (Vermeulen, 2006). Ook hebben mensen met het syndroom van Asperger een star denkpatroon waardoor zij moeite hebben met veranderingen (Attwood, 2003; Peeters & Quak, 2002; Vermeulen, 2006). Uit het dossier van T. blijkt dat hij inderdaad tekortkomingen heeft op het gebied van flexibel en probleemoplossend denken.

Gevolg van communicatieproblemen en tekortkoming in het verbeeldend vermogen

Tijdens de lessen LO lijkt het dat T. de opdracht regelmatig niet begrijpt. Hij luistert naar de uitleg (waarbij hij zich afsluit van prikkels van medeleerlingen), maar de instructie lijkt vervolgens niet door te dringen. Dit is te merken aan zijn volgzame gedrag. Zo volgt hij vaak de instructie op van andere leerlingen of kopieert hij gedrag van medeleerlingen. Een concreet voorbeeld hiervan is tienbal. Bij dit spel onderschept T. de bal van het andere team wat betekent dat zijn team balbezit heeft en naar elkaar moet overspelen. Een leerling van het andere team roept dat de bal naar hem gespeeld moet worden en leerling T. speelt vervolgens de bal naar deze leerling, waarmee zijn team balbezit verliest.

De oorzaak voor het niet goed begrijpen van deze opdracht is mogelijk toe te schrijven aan de communicatie. Verbaal kan dit zijn door het te letterlijk nemen van taal en non-verbaal door het niet begrijpen van deze signalen. Daarnaast ligt de oorzaak mogelijk ook bij de tekortkoming aan verbeeldend vermogen, waardoor het voor T. niet duidelijk is wat de vervolgstap is als hij de bal krijgt. Om recht te doen aan T., die iets niet kan maar wel wil, zal de aanpassing om de opdracht beter over te brengen bij de docent moeten liggen (Notbohm, 2007).

Geef me de 5

Er zijn een aantal bestaande methodes die gebruikt kunnen worden om mensen met (een vorm van)

autisme te helpen met hun behoeftes en beperkingen. 'Geef me de 5' is een methode om gestructureerd en op eenvoudige wijze te communiceren met kinderen met een autistische stoornis. Door stap voor stap op de vijf volgende vragen antwoorden te geven snapt een kind wat er van hem/haar gevraagd wordt:

- Wat is mijn taak?
- Hoe voer ik hem uit?
- Waar vindt het plaats?
- Wanneer moet ik het doen?
- Wie zijn erbij betrokken?

(Bruin, 2005).

Deze methode zal gebruikt worden tijdens de interventie van het onderzoek. Deze methode is gekozen omdat mensen met het syndroom van Asperger sterke behoefte hebben aan duidelijkheid en voorspelbaarheid (Velde, 2004). Dit wordt geboden door iedere keer op dezelfde vijf vragen antwoord te geven. Daarnaast is de methode eenvoudig toe te passen tijdens lessen LO. Naast de methode zal bij instructie een voorbeeld van de opdracht gegeven worden. Dit omdat visuele opname van informatie beter is ontwikkeld dan verbale opname (Velde, 2004).

Onderzoeksvraag

Als docent LO wil ik weten of ik leerling T. met het syndroom van Asperger kan helpen met zijn behoeftes en beperkingen binnen de les LO door middel van het geven van instructie volgens de methode 'Geef me de 5', zodat T. meer taakgericht met de opdracht aan de slag kan.

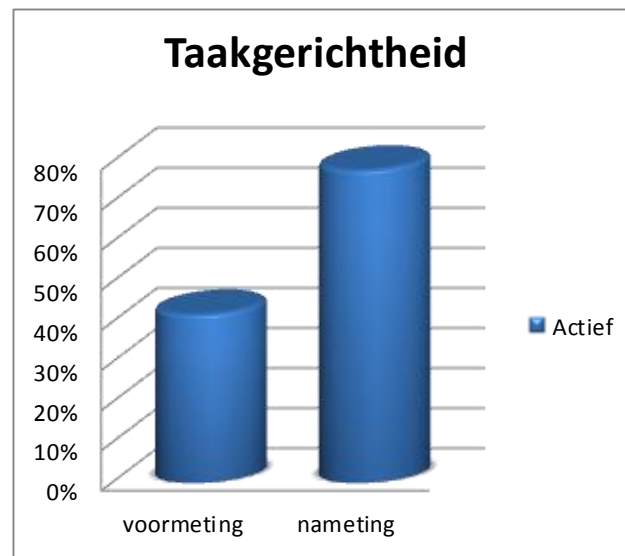
Opzet van onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd in de vorm van een case-study, wat wil zeggen dat het gericht is op één persoon, in dit geval leerling T. In deze case-study heeft allereerst een voormeting plaats gevonden die het waarneembare gedrag van leerling T. op een objectieve en meetbare manier in kaart brengt. Als onderzoeksinstrument is gekozen voor een observatieformulier. Dit formulier is zelf ontworpen, zodat het beter aansluit bij de specifieke kenmerken van T. Het onderzoeksinstrument komt voort uit een operationalisatieschema, waarin begrippen die belangrijk zijn voor deze case-study concreet worden

gemaakt. Het observatieschema meet de taakgerichtheid van de leerling na een instructie. Dit wordt gemeten door per tijdseenheid van 20 seconden het gedrag wat T. op dat moment vertoont te noteren. Op deze manier kan in kaart worden gebracht in hoeverre leerling T. bezig is met het uitvoeren van zijn taak. Daarnaast wordt tijdens de instructie zelf het gedrag van de leerling en het gebruik van de methode 'Geef me de 5' gemeten om zo de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen. Deze meting is op een zelfde wijze uitgevoerd tijdens de nameting, die plaatsvond na de interventie. Bij deze voor- en nameting heeft de onderzoeker de metingen uitgevoerd en de vakleerkracht de les verzorgd. Tijdens de voormeting is geen specifieke vorm van instructie gebruikt, tijdens de nameting is de instructie aan de hand van de methode 'geef me de 5' gegeven. In bijlage 1 staan de gegevens van het onderzoeksinstrument. Gedurende een interventieperiode van 6 weken (6 lessen) zijn er lessen voorbereid en uitgevoerd waarbij de instructie volgens de methode van 'Geef me de 5' zijn aangeboden. Deze lessen zijn verzorgd door de onderzoeker (bijlage 2).

Resultaten

Bij de voor- en nameting is gekeken naar het gedrag dat leerling T. vertoonde. Bij zowel de voormeting als de nameting is geconstateerd dat de leerling zowel actief (leerling is zichtbaar bezig aan de taak) als passief (leerling volgt de taak, maar doet zelf niet mee) gedrag vertoont tijdens de taak. Het aantal keren dat de leerling het bepaalde gedrag vertoont tijdens de meetmomenten is omgerekend naar percentages. Bij de nameting is een toename van het actieve gedrag zichtbaar. In figuur 1 zijn deze resultaten weergegeven. Bij de voormeting vertoonde T. 42% actief gedrag tijdens de taak. Bij de nameting was dit 78%. Dit is een procentuele toename van 85% procent.

Figuur 1: Taakgerichtheid, observatie voor- en nameting (weergave in %)

Discussie en Conclusie

Uit de resultaten van dit onderzoek kan worden geconcludeerd dat het geven van instructie volgens de methode 'Geef me de 5' de taakgerichtheid van leerling T. tijdens opdrachten vergroot.

Omdat er sprake is van een case-study, is het lastig de resultaten te vergelijken met andere onderzoeken. Het onderzoek is gericht op de behoeftes en beperkingen van leerling T. met het syndroom van Asperger, en niet op het syndroom van Asperger in zijn algemeenheid. De resultaten van het onderzoek zijn dan ook specifiek gericht op leerling T. Dit neemt niet weg dat dit onderzoek zinvol kan zijn voor andere (docenten van) leerlingen met het syndroom van Asperger, maar van een zelfde resultaat mag men niet uitgaan.

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen zijn er een aantal randvoorwaarden geschept om invloeden van buitenaf zoveel mogelijk uit te sluiten. Tijdens de voor- en nameting zijn zoveel mogelijk componenten gelijk gehouden. De metingen zijn uitgevoerd in dezelfde gymzaal, beide tijdens het zevende lesuur op een maandag. Ook de lesopdrachten hebben overeenkomstige kenmerken. Beide opdrachten betroffen spelsituaties, waarbij het openen van aan-en afspeellijnen met een voetbal centraal stonden. Er is niet gekozen voor dezelfde lesopdrachten omdat de bekendheid van de opdracht bij de nameting bij leerling T. invloed kon hebben op de resultaten. Bij beide metingen is de

groepssamenstelling gelijk geweest. Zowel het team van leerling T. als het andere team was bij beide metingen hetzelfde.

Naast het meten van de taakgerichtheid tijdens de activiteit wordt er met behulp van het observatieformulier ook gekeken naar het gebruik van de methode 'Geef me de 5' door de lesgever en naar het gedrag van de leerling tijdens de instructie. In bijlage 3 zijn de ingevulde formulieren terug te vinden. Door de uitkomsten van de voor- en nameting naast elkaar te leggen kunnen conclusies getrokken worden die betrekking hebben op het resultaat. Uit de gegevens van het observatieformulier blijkt dat zowel tijdens de voormeting als tijdens de nameting antwoord is gegeven op de vijf vragen van de methode 'Geef me de 5'. Als opmerking is hier echter wel toegevoegd dat bij de voormeting de vijf vragen niet stapsgewijs en structureel zijn uitgelegd. De duur van de uitleg tijdens de voor- en nameting kan verklaren hoe uitvoerig de instructie is geweest. Uit het observatieformulier is af te lezen dat de uitleg tijdens de voormeting korter heeft geduurd (1,40 minuten) dan tijdens de nameting (2,40 minuten). Hieruit kan worden geconcludeerd dat de instructie is verlopen zoals gewenst. Tijdens de voormeting is de instructie gegeven zonder de methode 'Geef me de 5' en tijdens de nameting met deze methode. Daarnaast wordt zowel het non-verbale als verbale gedrag van de leerling tijdens de instructie geobserveerd. Zowel bij de voormeting als bij de nameting is uit het observatieformulier op te maken dat de leerling stil is geweest tijdens de uitleg en nauwelijks oogcontact heeft gehad met de docent. Uit deze gegevens, die weinig verschil weergeven tussen de voor- en nameting, kan worden geconcludeerd dat deze factoren geen invloed hebben uitgeoefend op het resultaat van het onderzoek.

Gedurende het onderzoek is er één component niet gelijk geweest wat mogelijk invloed heeft gehad op het onderzoek, namelijk de lesgever. Door omstandigheden was het onderzoek alleen uit te voeren in een klas waar de onderzoeker zelf geen les gaf. Door deze situatie is er alleen de mogelijkheid geweest de lessen over te nemen gedurende het onderzoek. De onderzoeker heeft wel alle lessen voorafgaand aan het onderzoek kunnen observeren, waarbij een andere docent de lessen verzorgde. Voordeel hiervan is dat alle aandacht van de

onderzoeker gericht was op leerling T. en er een duidelijk beeld van de problematiek geschetst kon worden. Bij de voormeting is ervoor gekozen om dezelfde docent de les te laten verzorgen en de onderzoeker de meting uit te laten voeren. Hiervoor is gekozen omdat mensen met het syndroom van Asperger moeite hebben met veranderingen (Attwood, 2003; Peeters & Quak, 2002). Om de omstandigheden tussen de voor- en nameting zoveel mogelijk gelijk te houden is er voor gekozen om bij de nameting dezelfde docent de les te laten verzorgen. Gedurende de interventie zijn de lessen verzorgd door de onderzoeker. Naar verwachting had de toename in taakgerichtheid nog hoger kunnen zijn als de onderzoeker de docent van leerling T. was geweest omdat er dan sprake was geweest van een bekende situatie zonder veranderingen.

De interventie is gericht op de methode 'Geef me de 5'. De interventie is zo uitgewerkt en uitgevoerd dat stap voor stap antwoord werd gegeven op de vijf vragen, ondersteund door een voorbeeld. Dit voorbeeld is de enige vorm van visualisatie die gebruikt is tijdens de interventie. Dit had kunnen worden versterkt door het gebruik van het bord. Hier kan kort de inhoud van de lesopdracht weergegeven worden zodat leerling T. hier altijd op terug kan vallen. Zodoende kan er nog meer structuur geboden worden.

Een nadeel van de metingen is dat ze gebaseerd zijn op momentopnames. Hierdoor kunnen verschillende factoren, zoals het verloop van een voorgaande les, het weer en het hebben van een slechte dag invloed uitoefenen op de resultaten van het onderzoek. Naar mijn idee hebben deze factoren geen grote gevolgen gehad op de resultaten van het onderzoek. Ook uit de les evaluaties komen geen opvallende zaken naar voren (bijlage 2.4).

Aanbevelingen

Nogmaals mag er benadrukt worden dat de resultaten van het onderzoek betrekking hebben op leerling T. De aanbevelingen zullen niet altijd wenselijk zijn voor iedere leerling met het syndroom van Asperger in de les LO, maar de kans dat zij hier baat bij hebben is groot omdat ook zij problemen ondervinden in de drie domeinen van het ASS. Aan te bevelen is om de instructie te blijven geven aan de hand van de

methode 'Geef me de 5' omdat dit ervoor zorgt dat leerling T. meer taakgericht bezig is met de lesopdracht. Graag zou ik in de toekomst zien dat de lesopdracht ook op het bord wordt weergegeven als extra visualisatiemiddel om zo de methode nog beter te ondersteunen. Omdat deze manier van instructie praktisch en eenvoudig toepasbaar is in de les, is de haalbaarheid groot.

Graag zou ik in een soortgelijk vervolgonderzoek willen zien of de taakgerichtheid nog meer toeneemt als het gehele onderzoek door de zelfde docent wordt uitgevoerd en er meer gebruik wordt gemaakt van visualisatie met behulp van een bord.

Dankwoord

Met dank aan:

- Ouders van leerling T, leerling T en de school voor de medewerking aan het onderzoek
- Irene Wijffels (docent aan de Fontys Sporthogeschool) voor de begeleiding bij dit onderzoek

Bronnenlijst

Attwood, T. (2003). *Het syndroom van Asperger*. Lisse, Zwets & Zeitlinger BV.

Baltussen, M. & Clijisen, A & Leenders, Y. (2003). *Leerlingen met autisme in de klas: een praktische gids voor leerkrachten en intern begeleiders*. Meppel, Drukkerij Giethoorn ten Brink.

Bruin, C. de (2005). *Geef me de 5*. Doetinchem, Graviant educatieve uitgaven.

Delfos, M. (2003). *Een vreemde wereld*. Amsterdam, SWP.

Delfos, M. (2005). *Asperger in meervoud*. Amsterdam, SWP.

Jeugdzorg. (2005). *Psychologisch onderzoeksrapport*.

Lieshout, T. van (2002). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen*. Hout, Bohn Stafleu Van Loghum.

Niemeijer, M.H & Gastkemper, M. (2009). *Ontwikkelingsstoornissen bij kinderen: medische-pedagogische begeleiding en behandeling*. Assen, Koninklijke Van Gorcum.

Notbohm, E. (2007). *10 dingen die je zou moeten weten over kinderen met autisme*. Meppel, Giethoorn Ten Brink

NVA (1996). *Autistische stoornissen*. Z.p., NVA.

Peeters, T. & Quak, G. (2002). *Het Aspergersyndroom*. Leuven-Apeldoorn, Garant.

Smit, P. (2008). *Interne handleiding omgang met autisme*. Etten-Leur, Driespan.

Velde, C. van der (2004). *Oudergids autisme*. Uitgeverij Amsterdam, Nieuwezijds.

Verheij, F. & Verhulst, F.C. & Ferdinand, R.F. (2007). *Kinder- en Jeugdpsychiatrie: Behandeling en begeleiding*. Assen, Koninklijke Van Gorcum B.V.

Vermeulen, P. (2006). *Mijn kind heeft autisme*. Tielt, Uitgeverij Lannoo nv.

Bijlage 1. Het onderzoeksinstrument

Bijlage 1.1 Beschrijving en verantwoording onderzoeksinstrument

Onderzoeksvraag:

‘Als docent LO wil ik weten of ik leerling T. met het syndroom van Asperger kan helpen met zijn behoeftes en beperkingen binnen de les LO d.m.v. het geven van de instructie volgens de methode ‘Geef me de 5’, zodat T. meer taakgericht met de opdracht aan de slag kan.’

Als onderzoeksinstrument voor dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van een observatieformulier waarbij er wordt gekeken naar het waarneembare gedrag van leerling T. Er wordt gekeken naar het objectieve gedrag dat deze leerling met het Syndroom van Asperger vertoont. Het observatieformulier is een zelf ontwikkeld instrument dat zowel voor de voormeting als de nameting gebruikt zal worden. Op deze manier kunnen er aan de hand van de verschillen van beide uitkomsten van de observaties conclusies getrokken worden. Dit observatieformulier komt voort uit een operationalisatieschema, waarbij begrippen die voortkomen uit de onderzoeksvraag meetbaar worden gemaakt. Als onderzoeksinstrument is er gekozen voor een observatie. Dit omdat het onderzoek gericht is op één leerling en het dus gemakkelijk is om tijdens de les je aandacht op één leerling te richten. De doelstelling van het onderzoek is om de leerling de opdracht beter te laten begrijpen zodat hij zelfstandig deel kan nemen aan de activiteiten. Dit gebeurt d.m.v. het geven van instructie volgens de methode ‘Geef me de 5’. Om te kijken of deze doelstelling bereikt is, zal er gekeken moeten worden naar gedrag, wat in eerste instantie niet meteen objectief meetbaar is. Door middel van het operationalisatieschema en het observatieformulier kunnen begrippen en bepaald gedrag concreet weergegeven worden waardoor je objectief kunt meten doordat er op dezelfde manier gekeken wordt naar bepaalde begrippen en gedragingen.

Bijlage 1.2 Operationalisatieschema

<i>Definitie van concepten uit de onderzoeksvraag</i>	<i>Dimensies</i>	<i>indicator</i>	<i>Observatie categorie</i> <i>Uitsluitend en uitputtend</i>
instructie; verbaal (woordelijk) aanwijzing van wat er gedaan, hoe er gehandeld moet worden.	Ontvanger	Stil tijdens uitleg	Leerling zegt (n)iets tijdens de uitleg.
		Opdracht herhalen	Leerling kan wel/niet navertellen wat de opdracht is.
	zender	Gebruik van 'Geef me de 5'	In de instructie wordt vernoemd: Wie, Wat, Waar, Hoe en Wanneer.
Instructie; non verbaal (zonder woorden)	ontvanger	oogcontact	Leerling kijkt de docent wel/niet aan tijdens de uitleg
		mimiek	Leerling verandert wel/niet van gezichtsuitdrukking tijdens de uitleg
		houding	Leerling heeft een open/gesloten houding
	zender	oogcontact	Leerling maakt wel/geen oogcontact met de ontvanger van het gesprek
Methode: Geef me de 5 methode om gestructureerd en op eenvoudige wijze te communiceren met kinderen met een autistische stoornis. (Bruin, 2005)	5 vragen	Wat	Wat is mijn taak?
		Hoe	Hoe voer ik hem uit?
		Wanneer	Waar vindt het plaats?
		Waar	Wanneer moet ik het doen?
		Wie	Wie zijn erbij betrokken?
Taakgerichtheid; Tijd die de leerling daadwerkelijk bezig is met de opgedragen taken.	actief	Taak uitvoeren	Leerling voert de taak uit zonder hulp of steun van anderen.
	passief	Taak afwachtend uitvoeren	Leerling voert de taak uit met hulp of steun van andere
		Taak niet uitvoeren	Leerling voert de taak niet uit

Bijlage 1.3 Beschrijving en verantwoording observatieformulier

Het observatieformulier bestaat uit verschillende gedeeltes. Ten eerste wordt er beoordeeld of de instructie aan de methode van Geef me de 5 voldoet. Bij de voormeting zal dit niet zo zijn, bij de nameting wel. Dit stukje van de observatie is op de docent gericht in plaats van op de leerling en dat is vooral gedaan om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten. Op deze manier kan namelijk worden gecontroleerd of de metingen zijn verlopen zoals gepland en of er dus is voldaan is de instructie middels de methode Geef me de 5. De rest van de observatie is op de leerling gericht. Er wordt zowel gekeken naar het gedrag van de leerling tijdens als na de instructie. De doelstelling van de observatie is om te meten of de leerling m.b.v. instructie door middel van de methode 'Geef me de 5' meer taakgericht aan de gang is gegaan. Je meet dus in hoeverre de leerling bezig is met het uitvoeren van zijn taak. Om taakgerichtheid concreet te maken zijn er een aantal codes beschreven die gedrag dat door de leerling vertoond kan worden weergeven. Per tijdseenheid van 20 sec. wordt er gekeken wat de leerling op dát moment doet. Dit gedrag koppel je vervolgens aan één van de codes. Zo kun je naderhand percentages koppelen aan de verschillende codes en het verschil zien tussen de voor- en de nameting. De taakgerichtheid geeft aan in welke mate de leerling daadwerkelijk met de taak bezig is geweest. Door het verschil in taakgerichtheid bij de voor- en nameting te vergelijken kunnen er conclusie getrokken worden. Om de observatie zo betrouwbaar mogelijk te maken zal er ook gekeken worden naar het gedrag van de leerling tijdens de uitleg. Er wordt gekeken naar hoe de leerling verbaal en non-verbaal de instructie volgt. Voor zowel de voor als de nameting wordt de taakgerichtheid over 20 min. berekend.

Bijlage 1.4 Observatieformulier

Observatieformulier 'Geef me de 5'																				
Geef hieronder aan of er wel/niet antwoord is gegeven op onderstaande vragen door het zetten van een kruisje in het vakje wat van toepassing is. Bijzonderheden of opvallende zaken kunnen onderaan genoteerd worden.		Naam beoordelaar: _____																		
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 15%; padding: 5px;"><i>Vraag</i></th> <th style="width: 55%; padding: 5px;"><i>omschrijving</i></th> <th style="width: 30%; padding: 5px;"><i>wel -niet</i></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 5px;">Wie?</td> <td style="padding: 5px;">Wie zijn erbij betrokken?</td> <td style="padding: 5px; text-align: center;"> ☐ ☐ </td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Wat?</td> <td style="padding: 5px;">Wat is de taak?</td> <td style="padding: 5px; text-align: center;"> ☐ ☐ </td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Waar?</td> <td style="padding: 5px;">Waar vind het plaats?</td> <td style="padding: 5px; text-align: center;"> ☐ ☐ </td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Hoe?</td> <td style="padding: 5px;">Hoe voer ik hem uit?</td> <td style="padding: 5px; text-align: center;"> ☐ ☐ </td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Wanneer?</td> <td style="padding: 5px;">Wanneer moet ik het doen?</td> <td style="padding: 5px; text-align: center;"> ☐ ☐ </td> </tr> </tbody> </table>		<i>Vraag</i>	<i>omschrijving</i>	<i>wel -niet</i>	Wie?	Wie zijn erbij betrokken?	☐ ☐	Wat?	Wat is de taak?	☐ ☐	Waar?	Waar vind het plaats?	☐ ☐	Hoe?	Hoe voer ik hem uit?	☐ ☐	Wanneer?	Wanneer moet ik het doen?	☐ ☐	Datum: _____
<i>Vraag</i>	<i>omschrijving</i>	<i>wel -niet</i>																		
Wie?	Wie zijn erbij betrokken?	☐ ☐																		
Wat?	Wat is de taak?	☐ ☐																		
Waar?	Waar vind het plaats?	☐ ☐																		
Hoe?	Hoe voer ik hem uit?	☐ ☐																		
Wanneer?	Wanneer moet ik het doen?	☐ ☐																		
Bijzonderheden:		Soort meting: _____																		
		Lesopdracht: _____ _____ _____ _____ _____																		

Observatieformulier gedrag tijdens uitleg

(het verbale en non-verbale gedrag van de leerling tijdens de instructie)

Naam beoordelaar: _____

Datum: _____

Soort meting: _____

Lesopdracht: _____

Uitleg tijdschema

(per tijdseenheid van 20 sec. wordt een kruisje gezet in het vakje dat past bij het vertoonde gedrag van de leerling op dat moment. In alle vier de tabellen wordt dus per tijdseenheid één kruisje gezet. Deze observatie start direct tijdens de instructie en eindigt wanneer de instructie klaar is (tot max. 5 minuten). Bijzondere of opvallende zaken kunnen hieronder weergegeven worden)

Bijzonderheden:

Verbaal (woordelijk)

Verbaal: (min.)	0.2	0.4	1.0	1.2	1.4	2.0	2.2	2.4	3.0	3.2	3.4	4.0	4.2	4.4	5.0
- Leerling zegt niets															
- leerling praat in zichzelf															
- leerling praat/luistert naar andere leerlingen															

Non-verbaal: oogcontact

Non-verbaal: (min.)	0.2	0.4	1.0	1.2	1.4	2.0	2.2	2.4	3.0	3.2	3.4	4.0	4.2	4.4	5.0
Oogcontact															
- Leerling heeft geen oogcontact															
- leerling heeft oogcontact met docent															
- leerling heeft oogcontact met leerling(en)															

Bijzonderheden:

Observatieformulier taakgerichtheid

(onder de taak wordt de lesopdracht bedoeld die gegeven wordt d.m.v. instructie volgens methode Geef me de 5)

Codes:

A: leerling is zichtbaar actief aan de taak bezig

B: leerling vraagt/krijgt hulp van andere leerling(en)

H: leerling vraagt/krijgt hulp van de docent

P: passieve houding, leerling volgt de opdracht maar doet zelf niet mee

K: leerling kijkt rond of droomt voor zich uit

O: overig. Leerling is met niet taak-gerelateerde dingen bezig (bv. toiletbezoek, blessure etc.)

Naam beoordelaar: _____

Datum: _____

Soort meting: _____

Lesopdracht: _____

Tijdschema

per tijdseenheid van 20 sec. wordt de code genoteerd die past bij het vertoonde gedrag van de leerling op dat moment. Deze observatie start direct na de instructie en eindigt 20 min. later na het invullen van het laatste vakje. Bijzondere of opvallende zaken kunnen onderaan dit formulier weergegeven worden)

0.20 min.		4.20 min.		8.20 min.		12.2 min.		16.2 min.	
0.40 min.		4.40 min.		8.40 min.		12.4 min.		16.4 min.	
1.00 min.		5.00 min.		9.00 min.		13.0 min.		17.0 min.	
1.20 min.		5.20 min.		9.20 min.		13.2 min.		17.2 min.	
1.40 min.		5.40 min.		9.40 min.		13.4 min.		17.4 min.	
2.00 min.		6.00 min.		10.0 min.		14.0 min.		18.0 min.	
2.20 min.		6.20 min.		10.2 min.		14.2 min.		18.2 min.	
2.40 min.		6.40 min.		10.4 min.		14.4 min.		18.4 min.	
3.00 min.		7.00 min.		11.0 min.		15.0 min.		19.0 min.	
3.20 min.		7.20 min.		11.2 min.		15.2 min.		19.2 min.	
3.40 min.		7.40 min.		11.4 min.		15.4 min.		19.4 min.	
4.00 min.		8.00 min.		12.0 min.		16.0 min.		20.0 min.	

Bijzonderheden:

Bijlage 1.5 Betrouwbaarheid

Om het onderzoek zo betrouwbaar mogelijk te houden moeten er een aantal randvoorwaarden geschept worden die ervoor zorgen dat de observaties niet door omstandigheden van buitenaf wordt beïnvloed.

- **Lesopdracht.** Tijdens de observatie van de voor- en nameting moeten de lessituaties in het verlengde liggen van elkaar. Daarom wordt er voor beide lessen gekozen voor spelsituaties (mede omdat in spelsituaties vaak de beperking van de leerling naar voren komt). Natuurlijk kan de lesopdracht niet exact het zelfde zijn. Als dit het geval zou zijn, is de opdracht al bekend voor de leerling en wordt de kans dat de taakgerichtheid tijdens de nameting hoger zal zijn teveel beïnvloed door deze factor. Hierbij is gekozen voor de spellen opbouwend teambal en perkbal. De essentie van het spel is bij beide spellen gelijk (openen van aan- en afspeellijnen) maar de uitleg is verschillend van elkaar.
- **Groepssamenstelling.** Om de groepssamenstelling geen invloed op het resultaat te laten oefenen, zal er tijdens de voor- en nameting met dezelfde groepen gewerkt worden. Leerling T. heeft dus in beide lessen de zelfde teams en tegenspelers. Deze groepssamenstelling is terug te vinden in de lesvoorbereidingen.
- **Omgeving.** Alle lessen zullen binnen plaatsvinden in het gymlokaal op de bovenverdieping (lokaal 251). Er is een punt dat invloed kan hebben op de resultaten waar niets aan gedaan kan worden. Namelijk de docent. Gedurende dit jaar heeft de klas altijd les gehad van een docent en heb ik deze les geobserveerd. Omdat er geen mogelijkheden waren dat ik deze les kon verzorgen, heb ik alleen de mogelijkheid om tijdens de interventie de lessen aan deze klas aan te bieden. Tijdens de voor-en nameting zal de docent de les weer verzorgen (waarbij wel rekening met mijn onderzoek gehouden kan worden). Hier was geen andere mogelijkheid voor. Om het onderzoek toch zo betrouwbaar mogelijk te houden heb ik ervoor gekozen zelf de observaties af te nemen. Omdat veranderingen voor autisten als moeilijk worden ervaren, wil ik dit zoveel mogelijk beperken tijdens de observaties en dus geen andere lesgever voor de groep hebben.
- **Observaties.** Om te onderzoeken of de doelstelling bereikt is, wordt de taakgerichtheid van leerling T. gemeten. Om het onderzoek onder controle te hebben worden er daarnaast nog 2 factoren meer geobserveerd. Ten eerste de methode Geef me de 5. Er wordt gekeken of de uitleg voldoet aan deze eis. Daarnaast wordt het gedrag van T. tijdens de instructie geobserveerd. Zo kun je altijd nagaan of de omstandigheden gelijk waren of dat er opvallende afwijkingen waren.

Bijlage 2. Uitwerking interventie

Bijlage 2.1 Beschrijving en verantwoording interventie

Voor- en nameting

Voor dit onderzoek wordt voorafgaand aan de interventie één voormeting gedaan d.m.v. een observatieformulier. Na de interventie wordt één nameting gedaan met het zelfde observatieformulier dat gebruikt is tijdens de voormeting. Deze observaties zullen beide keren door dezelfde onderzoeker worden afgenomen. Door middel van het klokken met een stopwatch wordt er per tijdseenheid van 20 sec gekeken welk gedrag leerling T op dat moment vertoont. Dit wordt vervolgens ingevuld op het observatieformulier.

Beschrijving en verantwoording interventie

De interventie zal gebeuren aan de hand van de methode 'Geef me de 5'. Deze methode is een middel om voorspelbaar en duidelijk te zijn naar kinderen met (een vorm van) autisme. Dit gebeurt door het kind antwoord te geven op 5 vragen zodat het kind weet wat er van hem verwacht wordt. Dit zijn de puzzelstukjes voor het kind waarbij het kind weet wat er verwacht wordt als deze puzzelstukjes in elkaar passen (Bruin, 2005). De methode biedt structuur en duidelijkheid aan zowel de leerling als de docent. Daarnaast is de methode eenvoudig toe te passen tijdens de instructiemomenten van de lessen LO. Ook hebben andere leerlingen niet door dat leerling T. op een speciale manier benaderd wordt doordat de instructie op de hele klas gericht is.

- Wat? Alles wat een kind moet uitvoeren (taak).
- Hoe? De wijze waarop hij het moet doen.
- Waar? Op welke plaats moet hij deze taak uitvoeren.
- Wanneer? Wanneer start de taak en wanneer is deze klaar.
- Wie? Doet hij het zelf. Wat doet de ander.

In de bijlagen zijn lesvoorbereidingen toegevoegd waarin naast de lesinhoud staat omschreven wat er allemaal in de instructie benoemd moet worden om antwoord te geven op de 5 vragen. Belangrijk hierbij is dat er geen gebruik wordt gemaakt van beeldspraak en humor. Taal wordt door mensen met het syndroom van Asperger letterlijk genomen en humor komt vaak niet over op deze mensen (Attwood, 2003; Bruin, 2005; Lieshout, 2002; Notbohm, 2007). De complete beschrijving van de interventie zal steeds een week voor de les waarbij de interventie wordt uitgevoerd toegevoegd. De lesinhoud is namelijk afhankelijk van de inhoud van het vakwerkplan.

Op verzoek van de ouders wordt het onderzoek anoniem gehouden. Geef me de 5 is een methode die structuur en duidelijkheid biedt voor alle leerlingen, waardoor het de medeleerlingen van leerling T. niet opvalt dat dit speciaal voor T. bedoeld is. (ook zullen medeleerlingen niet merken dat de observatie op leerling T. gericht is.)

De instructie aan de hand van de methode Geef me de 5, zal hopelijk het effect opleveren dat de opdracht duidelijker wordt (door een gestructureerde uitleg) zodat T. zelfstandig aan de slag kan met zijn opdracht (en dus taakgericht werkt). Uit observaties blijkt nu dat T. vaak volgzaam en afwachtend gedrag vertoont door eerste bij andere medeleerlingen te kijken.

Richtlijnen bij het geven van de instructie

De volgende richtlijnen zullen bij alle instructies aangehouden worden met als doel dat de instructie voor leerling T. zo helder mogelijk is. De tips zijn afkomstig uit het boek 'autisme

- Gebruik normaal/volwassen taalgebruik. Mensen met het syndroom van Asperger hebben een goed ontwikkelde woordenschat.
- Gebruik geen metaforen, beeldspraak of grapjes. Mensen met het syndroom van Asperger nemen alles wat je zegt letterlijk.
- Bereid de leerling met Asperger voor op de opdracht. Door naast de lesopdracht ook aan te geven waar we naar toe werken (doel), wordt leerling T. beter voorbereid op de opdracht.
- Let op de spreesnelheid. Praat rustig zodat leerling T. voldoende tijd heeft de gegeven informatie te verwerken.
- Gebruik visuele ondersteuning. Geef een voorbeeld van de opdracht.

(Peeters & Quak, 2002)

Bijlage 2.2 Planning

Voormeting:

Uitvoeren op maandag 7 februari 2011.

Les wordt verzorgd door docent en geobserveerd door onderzoeker (mijzelf).

Benodigdheden:

- observatieformulier (gebruikswijze staat op het formulier beschreven en zal voorafgaand doorgelezen moeten worden)
- pen, stopwatch

Interventie:

Uitvoeren op de volgende data:

<i>Wat</i>	<i>wanneer</i>	<i>Extra informatie</i>
0 meting uitvoeren	Maandag 7 februari 2011	observatieformulier
Interventie week 1	Maandag 14 februari 2011	Uitwerking lvb
Interventie week 2	Maandag 21 februari 2011	Uitwerking lvb
Interventie week 3	Maandag 28 februari 2011	Uitwerking lvb
-	Maandag 7 maart 2011	voorjaarsvakantie
Interventie week 4	Maandag 14 maart 2011	Uitwerking lvb
Interventie week 5	Maandag 21 maart 2011	Uitwerking lvb
Interventie week 6	Maandag 28 maart 2011	Uitwerking lvb
Na meting uitvoeren	Maandag 4 april 2011	observatieformulier

Lessen worden verzorgd door onderzoeker (mijzelf)

Benodigdheden:

- lesvoorbereidingsformulier. (voor iedere les moet een lesvoorbereiding aanwezig zijn waar de interventiemethode van 'Geef me de 5' in is verwerkt.)

Nameting:

Uitvoeren op maandag 4 april 2011.

Les wordt verzorgd door docent en geobserveerd door onderzoeker (mijzelf).

Benodigdheden:

- observatieformulier (gebruikswijze staat op het formulier beschreven en zal voorafgaand doorgelezen moeten worden)
- pen, stopwatch

Bijlage 2.3 Lesvoorbereidingen

Datum: 7 februari	voormeting	Naam activiteit: opbouwend teambal	Klas V4E										
Doel: Luuk geeft de les en instructie op zijn eigen manier. Marleen(de onderzoeker) voert ondertussen de voormeting uit d.m.v. het observatieformulier.		Hoofdprobleem; overspelen van de bal t.o.v. het voorkomen daarvan	Naam student: Luuk Coumans										
Materiaal - 3 vakken - 3 ballen - 14 lintjes Activiteit: (klas van 28) Speel de bal 5x rond binnen jouw team zonder dat deze onderschept word tegen 1, 2, 3, en 4 tegenstanders. Uitleg: Team 1 start in het veld met 4 spelers en de bal. Team 2 start in het veld met 1 speler. Team 1 probeert de bal 5x rond te spelen zonder dat de speler van team 2 de bal onderschept, als dit lukt, komt er een tweede speler van team 2 bij. Probeer vervolgens tegen 2 spelers de bal 5x rond te spelen, lukt dit weer, komt er weer een speler van team 2 bij. Je scoort als team een punt als je de bal tegen 4 tegenspelers 5x rond kan spelen. Wordt de bal onderschept door team 2, mogen alle 4 de spelers van team 2 in het veld gaan staan en de persoon van team 1 die de “fout” maakte begint in het veld. Team 2 gaat nu proberen de bal 5x rond te spelen.		ARRANGEMENT: HOE BOUW IK DE ACTIVITEIT EN WAAR POSITIONEER IK DE KINDEREN? Leerlingen zitten aan de kant. Veld is verdeeld over 3 vakken d.m.v. banken. Leg de regels uit aan de hand van een voorbeeld. Ik doe de activiteit voor in het middelste vak. Tekening arrangement:	LEERVOORSTEL: WAT GAAN DE LEERLINGEN DOEN “aanvallende” partij: - Probeer de bal snel 5x rond te spelen - Loop vrij “verdedigende” partij: In het veld: - Probeer de bal te onderscheppen Op de bank: - Let goed op wanneer er 5x is overgespeeld want je mag daarna meteen het veld in om mee te gaan verdedigen. <table><tr><th>Groep leerling T.</th><th>Tegenstander</th></tr><tr><td>T.</td><td>Daan</td></tr><tr><td>Ezra</td><td>Freek</td></tr><tr><td>Rick</td><td>Roel</td></tr><tr><td>UNO</td><td>Tom</td></tr></table>	Groep leerling T.	Tegenstander	T.	Daan	Ezra	Freek	Rick	Roel	UNO	Tom
Groep leerling T.	Tegenstander												
T.	Daan												
Ezra	Freek												
Rick	Roel												
UNO	Tom												

Naam student: Marleen Banken	Datum: 14 februari 2011	Klas/ groep: V4e
Naam SPD:	Tijd: 15.10 – 16.10	Aantal leerlingen: 28
School: Maasland College	LES 1	

Beginsituatie:

De klas is erg levendig. Er is veel beleving, er zijn een aantal, dat erg druk zijn. Naar verwachting zullen de jongens niet veel zin hebben in dansen. De meiden zullen er waarschijnlijk wel zin in hebben. Leerlingen zijn over het algemeen erg fanatiek.

- Instructie: De instructie gebeurt meestal mondelings waarbij kort uitgelegd wordt wat de bedoeling is om zo snel aan de slag te kunnen. Soms wordt hier een voorbeeld bij gegeven, maar meestal niet.

Doelstelling:

Leerlingen kennen de primitieve dans. Leerlingen moeten de dans zelf mee kunnen tellen en bewegen op de maat van de muziek. Leerlingen moet ook zelf horen wanneer ze moeten beginnen.

Opdracht lessenreeks B&M:

In groepjes van 3-10 leerling een dans maken van ong. 60 sec. andere danssoort dan low impact of streetdance. Bv. oerdans, volksdans, kinderdans, latin etc.

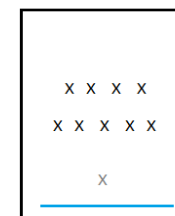
- Instructie: De instructie gebeurt aan de hand van de methode 'Geef me de 5'. Hierbij wordt zowel de lesopdracht als de eindopdracht van bewegen en muziek uitgelegd.

Activiteiten:

Oerdans-primitieve dans

Zaalopstelling:

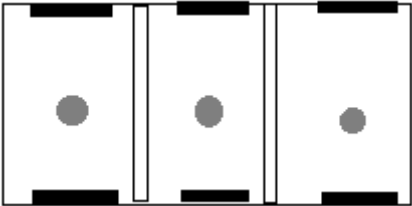
- *Muziek installatie*
- *CD*
- *Spiegel*
- *Headset*

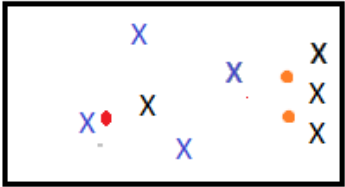
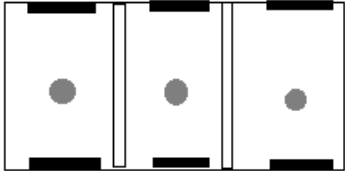

Activiteit	Arrangement (+tekening)	Opstarten
Muziek: Zumba - Antoine Claraman I 1-4 V-step (relieli) met handen op bovenbeen II 1-4 dubbele sidestep (relieli); re arm zijw op-neer-op-neer III-IV als I-II, tegengesteld V 1-2 spreidstand; dubbele contractie; peckdeck armen 3-4 speerwerpen re VI 1-2 spreidstand; dubbele contractie; peckdeck armen 3-4 speerwerpen li VII 1-2 twee passen (reli); li achterkruisend 3-4 komen tot ligsteun; op tel vier loskomen van de grond VIII 1-2 twee passen (lire) opkomen tot stand 3-4 chassé (lireli) aardgebonden; eindig front >1 IX – XII: herhaal maat V-VIII tegengesteld XIII 1-2 step touch (reli) voorw; beide armen omhoog 3-4 step touch (lire) achterw; beide armen omlaag XIV 1-4 als maat XIII XV 1-2 knielen; beide armen omlaag; 3-4 beide armen omhoog XVI 1-4 backroll zijw tot stand Herhaal maat I t/m XVI	Groepen: 3 -4 rijen achter mij (aangeven op welke lijnen ze moeten staan). Steeds de rijen doorschuiven zodat iedereen vooraan komt. Als de dans af is in 2 groepen dansen en naar elkaar kijken. Groep 1 danst, groep 2 kijkt. Vervolgens andersom. Muziek start vanaf 30 sec. Eerst droog aanleren, daarna met de muziek. Eerst de benen en daarna de armbewegingen toevoegen Leerlingen maken aan het einde van de les de groepen en bedenken alvast hun thema zodat ze muziek mee kunnen nemen de volgende les.	<u>Geef me de 5: lesopdracht</u> Wat: aanleren van een oerdans op muziek Hoe: nadoen van wat de lesgever doet (met/zonder muziek) Waar: op de aangewezen gele lijn voor de spiegel Wanneer: als iedereen klaar staat, tot dat de dans af is en in groepen is gedanst Wie: de hele klas <u>Geef me de 5: beoordelings opdracht</u> Wat: dans maken van ongeveer 60 sec. op muziek. Hoe: nieuw dansthema; bv kinderdans, volksdans of oerdans. Beoordeling: dansen voor de klas. Wie: met een groepje van 3-10 pers. Wanneer: de komende 2 weken tijdens de gymles Waar: in de gymzaal.

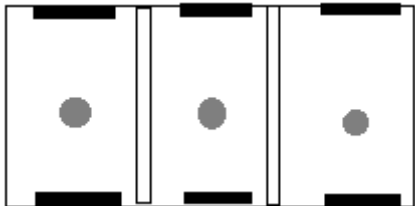
Activiteit	Arrangement (+tekening)	Opstarten
Leerlingen gaan in groepjes aan de slag. Tips voor de leerlingen: - Begin met de benen, daarna armen erbij bedenken - Begin met een opstelling en zorg dat deze opstelling tijdens de dans veranderd - Ga in een kring staan en bedenk om de beurt een pasje en koppel deze aan elkaar. - Er mag niveau verschil zitten in de dans. - Maak je dans altijd op 8 tellen	<i>Leerlingen hebben groepen gemaakt en hun thema bedacht en muziek mee zodat ze zelfstandig aan de slag kunnen.</i> <i>Als leerlingen niet gemotiveerd zijn:</i> - Hulp bieden, een stukje op gang helpen. - Leerlingen individueel aanspreken als ze de groep storen - Eventueel een inzetcijfer geven naast een groepsbeoordeling en individuele beoordeling. - in eigen tijd laten oefenen en de volgende les meteen laten dansen voor punt.	Eerst herhalen van de eindopdracht. Daarna de lesopdracht vertellen <u>Geef me de 5: beoordelings opdracht</u> <i>Wat: dans maken van ong. 60 sec. op muziek.</i> <i>Hoe: nieuw dansthema; bv kinderdans, volksdans of oerdans.</i> <i>Wie: met een groepje van 3-10 pers.</i> <i>Wanneer: de komende 2 weken tijdens de gymles</i> <i>Waar: in de gymzaal. Beoordeling: dansen voor de klas.</i> <u>Geef me de 5: lesopdracht</u> <i>Wat: begin maken aan de (thema)dans met je groepje</i> <i>Hoe: zelf pasjes bedenken, steeds 8 tellen</i> <i>Wie: samen met je gekozen groepje van vorige week</i> <i>Wanneer: gedurende de hele les</i> <i>Waar: in een stukje van de gymzaal</i>

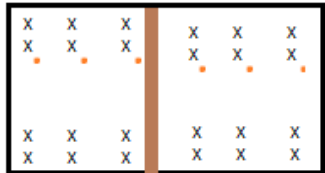
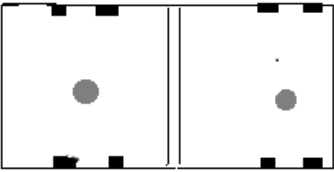
Naam student: Marleen Banken	Datum: 28 februari	Klas/ groep: V4e
Naam SPD:	Tijd: 15.10 – 16.10	Aantal leerlingen: 28
School: Maasland College	Les 3	

Beginsituatie: De klas is erg levendig. Er is veel beleving, er zijn aan aantal jongen die erg druk zijn en veel bewegingsdrang hebben. Afgelopen 2 lessen hebben de leerlingen goed gewerkt aan de dans met hun groepje.	
Doelstelling: Voetbal 4 lessen. Les 4 beoordelen op spel. Herhalen technieken 3 ^e jaar. Spelen: toernooivormen. Leerlingen moeten leren over te spelen (openen van aan-en afspeellijnen) en de bal leren af te schermen.	
Instructie: De instructie gebeurt aan de hand van de methode 'Geef me de 5' hierbij wordt een voorbeeld gegeven van de opdracht/oefening.	
Activiteiten: Voetbal.	Zaalopstelling:

Activiteit	Arrangement (+tekening)	Opstarten
Geef me de 5: opbouwend teambal <u>Wat:</u> <i>Bal bezittende partij: probeer 3x over te spelen zonder dat de bal onderschept wordt door de verdediger. Verdediger: probeer de bal te onderscheppen (en dus zelf aan te nemen) van de bal bezittende partij.</i> <u>Hoe:</u> <i>Bal bezittende partij: door vrij te lopen en dus te zorgen dat er heen verdediger tussen jou en de balbezitter staat (af- en aanspeel lijnen te openen) en jezelf op te stellen tussen de bal en je medespeler als je balbezit hebt. (breed maken) Verdediger: na 3x overspelen, komt er steeds een nieuwe verdediger bij (door de poortjes)</i> <u>Wie:</u> <i>een bal bezittend team en een verdedigend team. Teams van 4 personen. één team draagt lintjes.</i> <u>Wanneer:</u> <i>Na de uitleg als de groepjes gemaakt zijn. Als de bal in het midden ligt mag je beginnen. Wisselen: als de bal door de verdediger onderschept (en aangenomen) wordt. De verdedigers worden dan de aanvallende partij en gaan allemaal het veld in. Het andere team wordt verdedigend en gaan achter het poortje staan</i> <u>Waar:</u> <i>Je wordt met 2 teams naar één van de 3 veldjes gestuurd.</i> spel wat: voetbal 4-4 (bal laag houden) hoe: scoren in doeltje tegenstander (mag de zijmuur gebruiken) wie: je team, tegen het team dat je tegenover je hebt. Wanneer: nadat de bal in het midden is gelegd. Waar: op één van de 3 veldjes waar je staat. Wissels op de bank	 - 3 voetballen - 6 goals (of pionnen als doel) - Banken als afscheiding veldjes - 3 kleuren lintjes	Vooraf vertellen: leerlingen zitten in een U opstelling (op de bank) <u>Geef me de 5: opdracht voetbal</u> <i>Wat: 4 lessen voetbal, met uiteindelijk een beoordeling</i> <i>Hoe: techniek +spel (toernooi) met teams. Beoordeling op spel</i> <i>Waar: in de gymzaal (aangegeven veldjes)</i> <i>Wanneer: de komende gymlessen op maandag</i> <i>Wie: de hele klas</i> Daarna uitleg van opbouwend teambal (met een voorbeeld) Leerling T kijkt naar het voorbeeld. Uitleg spel. 6 teams (zijn al gemaakt bij de vorige oefening) Spelen. 4-4

Naam student: Marleen Banken	Datum: 14 maart 2011	Klas/ groep: V4e
Naam SPD:	Tijd: 15.10 – 16.10	Aantal leerlingen: 28
School: Maasland College	Les 4	

Beginsituatie: De klas is erg levendig. Er is veel beleving, er zijn een aantal jongens die erg druk zijn. Afgelopen les heeft de klas gevoetbald in de zaal op 3 veldjes. De beleving was deze les hoog, de leerlingen waren over het algemeen erg fanatiek. Vorige les is er gespeeld 3 tegen 3 waarbij er bijna altijd iemand voor de goal staat. Doelstelling: Voetbal 4 lessen. Les 4 beoordelen op spel. Herhalen technieken 3^e jaar. Spelen: toernooivormen. Leerlingen moeten leren over te spelen (vrijlopen/positie) en de bal af te schermen. Spelen op groter veld zodat leerlingen meer bewegingsruimte hebben, spelen op meerdere doelen. Werken op niveau. Instructie: De instructie gebeurt aan de hand van de methode 'Geef me de 5' hierbij wordt een voorbeeld gegeven van de opdracht/oefening.	
Activiteiten: Voetbal.	Zaalopstelling:

Activiteit	Arrangement (+tekening)	Opstarten
<u>Geef me de 5: overspelen</u> <u>Wat:</u> Je speelt de bal naar de overkant, loopt je eigen bal achterna en sluit weer aan bij het rijtje tegenover je. De persoon aan de andere kant van her rijtje neemt de bal aan en doet vervolgens het zelfde. <u>Hoe:</u> - Dribbelen - Passen- aannemen kleine afstand - Passen-aannemen grotere afstand - Pasen → standbeen naast de bal, binnenkant voet, bal doortrappen - Aannemen → voet uitdraaien, schokdemper, afdakje <u>Wie:</u> Iedereen voert de opdracht uit. Met 4 personen krijg je een bal en speel je met elkaar over. <u>Wanneer:</u> Na de uitleg als de groepjes gemaakt zijn. Als iedereen goed klaar staat krijg je een bal en mag je beginnen. <u>Waar:</u> In groepjes van 4 in de breedte van het veld Met je groepje ga je 2 aan 2 tegenover elkaar staan. spel wat: voetbal 4-4 (bal laag houden) hoe: scoren in één doeltje tegenstander (mag de zijmuur gebruiken) wie: je team, tegen het team dat je tegenover je hebt. (Max 1 keeper) Wanneer: nadat de bal in het midden is gelegd. Wisselen → na 2-0 of 2-1 gaat de verliezer eruit en komt er een nieuw team in. Waar: op één van de 2 veldjes waar je staat. Wissels op de bank	 - 6 voetballen - 8 goals (of pionnen als doel) - Banken als afscheiding veldjes - 3 kleuren lintjes	Vooraf vertellen: leerlingen zitten in een U opstelling (op de bank) <u>Geef me de 5: opdracht voetbal</u> <u>Wat:</u> 4 lessen voetbal, met uiteindelijk een beoordeling <u>Hoe:</u> techniek +spel (toernooi) met teams. Beoordeling op spel <u>Waar:</u> in de gymzaal (aangegeven veldjes) <u>Wanneer:</u> de komende gymlessen op maandag <u>Wie:</u> de hele klas Daarna uitleg van overspelen Leerling T kijkt naar het voorbeeld. Uitleg spel. Spel.6 teams (zijn al gemaakt → vorige spel) Spelen. Max 4-4 (overige spelers wisselen) <i>Zorgen dat in het team van leerling T. 4 spelers zitten zodat er niet gewisseld hoeft te worden.</i>

Naam student: Marleen Banken	Datum: 21 maart 2011	Klas/ groep: V4e
Naam SPD:	Tijd: 15.10 – 16.10	Aantal leerlingen: 28
School: Maasland College	Les 5	

Beginsituatie:

De klas is erg levendig. Er is veel beleving, er zijn een aantal jongens die erg druk zijn. Afgelopen les heeft de klas gevoetbald in de zaal op 2 veldjes. Ook deze les was de beleving weer hoog. Ook omdat er veel op niveau is gespeeld.

Doelstelling:

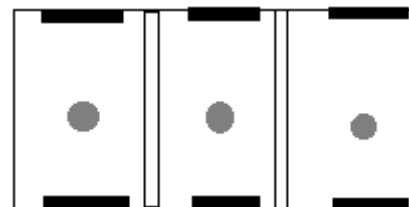
Voetbal 4 lessen. Les 4 beoordelen op spel. Herhalen technieken 3^e jaar. Spelen: toernooivormen.
 Leerlingen moeten leren over te spelen (vrijlopen/positie) en de bal af te schermen.
 Spelen op groter veld zodat leerlingen meer bewegingsruimte hebben, spelen op meerdere doelen.
 Werken op niveau.

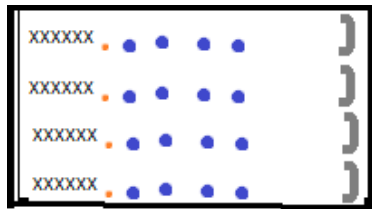
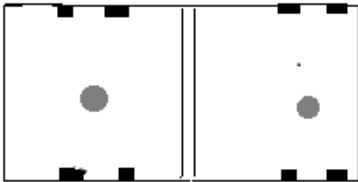
- Instructie: De instructie gebeurt aan de hand van de methode 'Geef me de 5' hierbij wordt een voorbeeld gegeven van de opdracht/oefening.

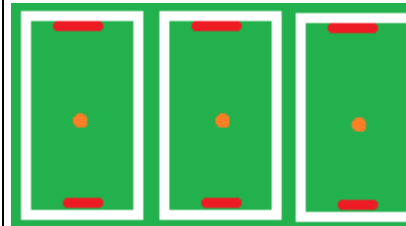
Activiteiten:

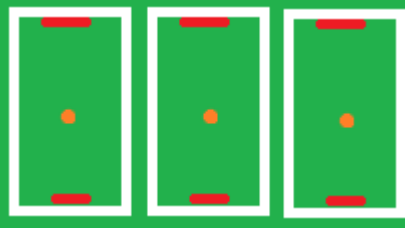
Voetbal.

Zaalopstelling:

Activiteit	Arrangement (+tekening)	Opstarten
<u>Geef me de 5: slalom, afwerken op doel</u> <u>Wat:</u> Slalom om de pionnen heen en probeer daarna de bal in de goal te schieten. <u>Hoe:</u> - Slalom: kleine tikjes geven met de binnenkant van je voet - Schieten op doel → standbeen naast de bal, binnenkant voet, bal doortrappen. - Bal weer meenemen naar voren voor de volgende. <u>Wie:</u> Iedereen voert de opdracht uit. Met 6 bij een situatie <u>Wanneer:</u> Na de uitleg als de groepjes gemaakt zijn. Als iedereen goed klaar staat krijg je een bal en mag je beginnen. <u>Waar:</u> Bij een van de 4 situaties waar je wordt ingedeeld. spel wat: voetbal 4-4 (bal laag houden) hoe: scoren in één doeltje tegenstander (mag de zijmuur gebruiken) wie: je team, tegen het team dat je tegenover je hebt. (max 1 keeper) Wanneer: nadat de bal in het midden is gelegd. Wisselen → na 2-0 of 2-1 gaat de verliezer eruit en komt er een nieuw team in. Waar: op één van de 2 veldjes waar je staat. Wissels op de bank	 - 6 voetballen - 8 goals (of pionnen als doel) - Banken als afscheiding veldjes - 3 kleuren lintjes	Vooraf vertellen: leerlingen zitten in een U opstelling (op de bank) <u>Geef me de 5: opdracht voetbal</u> <u>Wat:</u> 4 lessen voetbal, met uiteindelijk een beoordeling <u>Hoe:</u> techniek +spel (toernooi) met teams. Beoordeling op spel <u>Waar:</u> in de gymzaal (aangegeven veldjes) <u>Wanneer:</u> de komende gymlessen op maandag <u>Wie:</u> de hele klas Daarna uitleg van slalom, afwerken op doel. Leerling T kijkt naar het voorbeeld. Uitleg spel. Spel.6 teams Spelen. Max 4-4 (overige spelers wisselen) <i>Zorgen dat in het team van leerling T. 4 spelers zitten zodat er niet gewisseld hoeft te worden.</i>

Naam student: Marleen Banken	Datum: 28 maart 2011	Klas/ groep: V4e
Naam SPD:	Tijd: 15.10 – 16.10	Aantal leerlingen: 28
School: Maasland College	Les 6	
Beginsituatie: Leerlingen zijn afgelopen lessen veel bezig geweest met passen en aannemen van de bal. Daarnaast hebben ze geleerd hoe ze aan- en afspeellijnen kunnen openen. Er is veel 4-4 gespeeld. Dit zodat er veel balcontact is.		
Doelstelling: Voetbal 4 lessen. Les 4 beoordelen op spel. Herhalen technieken 3^e jaar. Spelen: toernooivormen. • beoordelings les. Marleen geeft de les. Luuk beoordeelt. • Instructie: De instructie gebeurt aan de hand van de methode ‘Geef me de 5’ hierbij wordt een voorbeeld gegeven van de opdracht/oefening.		
Activiteiten: Voetbal.	Zaalopstelling: 	

Activiteit	Arrangement (+tekening)	Opstarten
<u>Geef me de 5: spel</u> spel <u>wat:</u> voetbal 4-4 <u>hoe:</u> scoren in één doeltje tegenstander (mag de zijmuur gebruiken). Opstellen in ruit. <u>wie:</u> je team, tegen het team dat je tegenover je hebt. (Max 1 keeper) <u>Wanneer:</u> nadat de bal in het midden is gelegd. Wisselen → op tijd, docent geeft aan naar welk veld je moet. <u>Waar:</u> op één van de 2 veldjes waar je staat. Fluiten → verzamelen op de afgesproken plaats, bal laat je liggen op het veld	 - 3 voetballen - 6 goals (of pionnen als doel) - <i>Dopjes (aangeven veld)</i> - 4 kleuren lintjes	Vooraf vertellen: leerlingen zitten in een U opstelling (op de bank) <u>Geef me de 5: opdracht voetbal</u> <i>Wat: 4^e les voetbal, individuele beoordeling</i> <i>Hoe: techniek +spel (toernooi) met teams. Beoordeling op spel.</i> <i>Waar: buiten op het grasveld (aangegeven veldjes)</i> <i>Wanneer: vandaag beoordeling</i> <i>Wie: de hele klas,</i> <i>Zorgen dat in het team van leerling T. 4 spelers zitten zodat er niet gewisseld hoeft te worden.</i>

Naam student: Luuk Coumans

Datum: 4 april

Klas/ groep: V4e

Naam SPD:

Tijd: 15.10 – 16.10

Aantal leerlingen: 28

School: Maasland College

Nameting

Beginsituatie: Leerlingen hebben 4 lessen voetbal gehad en een beoordeling gekregen. Deze les spelen de leerlingen perkbal. Een vergelijkbaar spel met 10 bal, omdat bij beide het openen van aan- en af speellijnen voor de aanvallende partij centraal staan.

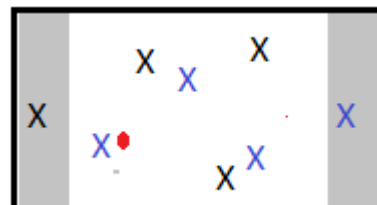
Doelstelling:

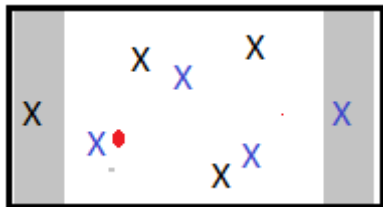
- Instructie: Luuk geeft de instructie a.h.v. de methode 'Geef me de 5'. Ondertussen doet Marleen de nameting d.m.v. het observatieformulier.

Activiteiten:

Voetbal.

Zaalopstelling:

Activiteit	Arrangement (+tekening)	Opstarten										
Geef me de 5: perkbal <u>Wat:</u> <i>Aanvallend: Probeer te scoren door iemand van je team de bal aan te spelen in het scoringsgebied, het perk(grijze vlak in de tekening).</i> <i>Verdedigend: probeer de bal te veroveren en te voorkomen dat het ander team scoort.</i> <u>Hoe:</u> <i>Bal bezittende partij: door je zo op te stellen dat er niemand tussen jou en de persoon met de bal staat (af- en aanspeel lijnen te openen. balbezit behouden: door zelf tussen de bal en je medespeler te blijven (breed maken).</i> <i>Verdediger: door de bal te veroveren zodat je zelf bal bezittende partij wordt.</i> <u>Wie:</u> <i>Een bal bezittend team en een verdedigend team. Teams van 4 personen. één team draagt lintjes.</i> <u>Wanneer:</u> <i>Na de uitleg als de groepjes gemaakt zijn.</i> <i>Als de bal in het midden ligt mag je beginnen.</i> <u>Waar:</u> <i>Je wordt met 2 teams naar één van de 3 veldjes gestuurd. (op 1/3 deel van de zaal)</i> <i>Opstelling: max 1 persoon in het perk.</i>	 - 3 voetballen - 3x 4 kleuren lintjes - Banken (voor veldjes)	Vooraf vertellen: leerlingen zitten in een U opstelling (op de bank) <u>Geef me de 5: opdracht voetbal</u> <i>Wat: 4 lessen voetbal, met uiteindelijk een beoordeling</i> <i>Hoe: techniek +spel (toernooi) met teams. Beoordeling op spel</i> <i>Waar: in de gymzaal (aangegeven veldjes)</i> <i>Wanneer: de komende gymlessen op maandag</i> <i>Wie: de hele klas</i> Daarna uitleg van perkbal (met een voorbeeld) Leerling T kijkt naar het voorbeeld. <table><tr><th>Groep leerling T.</th><th>Tegenstander</th></tr><tr><td>T.</td><td>Daan</td></tr><tr><td>Ezra</td><td>Freek</td></tr><tr><td>Rick</td><td>Roel</td></tr><tr><td>Unno</td><td>Tom</td></tr></table>	Groep leerling T.	Tegenstander	T.	Daan	Ezra	Freek	Rick	Roel	Unno	Tom
Groep leerling T.	Tegenstander											
T.	Daan											
Ezra	Freek											
Rick	Roel											
Unno	Tom											

Bijlage 2.4 Lesevaluaties

Les 1

Deze les was het lastig om te zien wat het effect was van de instructie aan de hand van de methode 'Geef me de 5'. De problematiek komt namelijk het sterkst naar voren in de spellessen en er was hier sprake van een les bewegen op muziek. Dit is aangeboden om aan te sluiten aan het vakwerkplan. Leerling T. heeft deze les goed meegedaan tijdens de dans. Omdat de hele klas het zelfde moet doen, is het moeilijk te zien of T. kopieergedrag vertoont of ook zelf daadwerkelijk de opdracht heeft begrepen. Bij het nadenken over het dansthema viel het op dat T. zelf initiatief toonde. Hij vond theater interessant en wilde dit wel als dansthema. Hieruit valt wel af te leiden dat de opdracht duidelijk was voor T.

Les 2

Deze les was het de opdracht op zelf een dans te maken met je groepje. Er was dus geen duidelijk voorbeeld. Toch was T. goed bezig met de opdracht en was zijn bijdrage aan de dans goed. Waarschijnlijk omdat hij het thema heeft gekozen en hij hierin geïnteresseerd is en dus ook een duidelijk beeld heeft van het thema.

Les 3

Dit is de eerste les van de interventie die gericht is op spelactiviteiten. T. heeft nu al twee lessen met de methode 'Geef me de 5' te maken gehad, dus de manier van instructie is nu al wel meer bekend. Tijdens het begin van de activiteit stelde T. zich vrij afwachterend op, maar eenmaal bezig met het spel ging het steeds beter. Af en toe merk je nog dat leerling T. niet zo goed weet wat hij moet doen als hij zelf balbezit heeft. Dit kan ook te maken hebben met het missen van spelinzicht.

Les 4

De warming-up verliep bij T. erg goed. Naar mijn idee komt dit doordat de opdracht vrij eenvoudig was, en het voorbeeld dus ook erg verhelderend was. Daarnaast heb ik het idee dat T. de uitleg ook goed meekrijgt want ik heb hem niet zien kijken naar de andere leerlingen wat de opdracht was (kopiëren). Bij het spel merk je dat T. meer minder tijd daadwerkelijk actief aan de opdracht bezig is dan tijdens de opdracht. Dit heeft er denk ik ook mee te maken dat de warming-up een meer gesloten opdracht is en het spel zelf een meer open opdracht is.

Les 5

Er is duidelijk een vooruitgang te zien in de taakgerichtheid van T. Je ziet dat hij steeds meer doet wat de opdracht is. Naar mijn idee komt dit doordat bij iedere instructie op dezelfde 5 vragen antwoord gegeven. Daarnaast denk ik ook dat het komt doordat er meerdere lessen achter elkaar aan hetzelfde spel wordt gewerkt. Ook al is T. wat onhandig met de bal (zwakke motoriek,) toch doet hij goed mee en volgt hij het spelletje ook als hij wissel is.

Les 6

Deze les was er sprake van een verandering. De les was namelijk buiten i.p.v. binnen. Leerling T. heeft al vaker buiten les gehad, dus niet was niet een nieuwe situatie. Het spelletje voetbal blijft wel het zelfde alleen is het veld nu groter. De instructie werd goed begrepen, dit blijkt uit zijn actieve gedrag tijdens het spel. Deze les was een beoordelingsles, waardoor naar verwachting leerling T. ook extra zijn best heeft gedaan.

Bijlage 3 Ingevulde observatieformulieren

Bijlage 3.1 Voormeting

voormeting

Observatieformulier 'Geef me de 5'		
Geef hieronder aan of er wel/niet antwoord is gegeven op onderstaande vragen door het zetten van een kruisje in het vakje wat van toepassing is. Bijzonderheden of opvallende zaken kunnen onderaan genoteerd worden.		
Vraag	omschrijving	wel -niet
Wie?	Wie zijn erbij betrokken?	☒ ☐
Wat?	Wat is de taak?	☒ ☐
Waar?	Waar vind het plaats?	☒ ☐
Hoe?	Hoe voer ik hem uit?	☒ ☐
Wanneer?	Wanneer moet ik het doen?	☒ ☐
Bijzonderheden: alle info is weergegeven, maar niet gestructureerd door stapsgewijs de 5 vragen te beantwoorden. De 5 'antwoorden' waren verborgen in de uitleg.		
Naam beoordelaar: <u>Marleen Banken</u>		
Datum: <u>7 februari 2011</u>		
Soort meting: <u>voormeting</u>		
Lesopdracht: <u>opbouwend teambal</u>		
_____ _____ _____ _____		

Voormeting

Observatieformulier gedrag tijdens uitleg (het verbale en non-verbale gedrag van de leerling tijdens de instructie)															
Naam beoordelaar: <u>Marleen Banken</u> Datum: <u>7 februari 2011</u> Soort meting: <u>voormeting</u> Lesopdracht: <u>opbouwend teambal</u> _____ _____ _____ _____ _____	Uitleg tijdschema (per tijdseenheid van 20 sec. wordt een kruisje gezet in het vakje dat past bij het vertoonde gedrag van de leerling op dat moment. In alle vier de tabellen wordt dus per tijdseenheid één kruisje gezet. Deze observatie start direct tijdens de instructie en eindigt wanneer de instructie klaar is (tot max. 5 minuten). Bijzondere of opvallende zaken kunnen hieronder weergegeven worden) Bijzonderheden:														
Verbaal (woordelijk)															
Verbaal: (min.)	0.2	0.4	1.0	1.2	1.4	2.0	2.2	2.4	3.0	3.2	3.4	4.0	4.2	4.4	5.0
- Leerling zegt niets	X	X	X	X	X										
- leerling praat in zichzelf															
- leerling praat/luistert naar andere leerlingen															
Non-verbaal: oogcontact															
Non-verbaal: (min.)	0.2	0.4	1.0	1.2	1.4	2.0	2.2	2.4	3.0	3.2	3.4	4.0	4.2	4.4	5.0
Oogcontact															
- Leerling heeft geen oogcontact		X		X	X										
- leerling heeft oogcontact met docent	X		X												
- leerling heeft oogcontact met leerling(en)															
Bijzonderheden:															

Voormeting

Observatieformulier taakgerichtheid (onder de taak wordt de lesopdracht bedoeld die gegeven wordt d.m.v. instructie volgens methode Geef me de 5)									
Codes: A: leerling is zichtbaar actief aan de taak bezig B: leerling vraagt/krijgt hulp van andere leerling(en) H: leerling vraagt/krijgt hulp van de docent P: passieve houding, leerling volgt de opdracht maar doet zelf niet mee K: leerling kijkt rond of droomt voor zich uit O: overig. Leerling is met niet taak-gerelateerde dingen bezig (bv. toiletbezoek, blessure etc.)		Naam beoordelaar: <u>Marleen Banken</u> Datum: <u>7 februari 2011</u> Soort meting: <u>voormeting</u> Lesopdracht: <u>opbouwend teambal</u> _____ _____ _____ _____							
Tijdschema per tijdseenheid van 20 sec. wordt de code genoteerd die past bij het vertoonde gedrag van de leerling op dat moment. Deze observatie start direct na de instructie en eindigt 20 min. later na het invullen van het laatste vakje. Bijzondere of opvallende zaken kunnen onderaan dit formulier weergegeven worden)									
0.20 min.	P	4.20 min.	A	8.20 min.	P	12.2 min.	P	16.2 min.	P
0.40 min.	P	4.40 min.	A	8.40 min.	P	12.4 min.	P	16.4 min.	A
1.00 min.	A	5.00 min.	A	9.00 min.	P	13.0 min.	A	17.0 min.	P
1.20 min.	P	5.20 min.	P	9.20 min.	P	13.2 min.	P	17.2 min.	P
1.40 min.	P	5.40 min.	A	9.40 min.	A	13.4 min.	P	17.4 min.	P
2.00 min.	P	6.00 min.	A	10.0 min.	A	14.0 min.	A	18.0 min.	A
2.20 min.	P	6.20 min.	P	10.2 min.	P	14.2 min.	P	18.2 min.	A
2.40 min.	P	6.40 min.	P	10.4 min.	A	14.4 min.	P	18.4 min.	A
3.00 min.	P	7.00 min.	A	11.0 min.	A	15.0 min.	P	19.0 min.	A
3.20 min.	P	7.20 min.	A	11.2 min.	A	15.2 min.	P	19.2 min.	P
3.40 min.	A	7.40 min.	A	11.4 min.	P	15.4 min.	P	19.4 min.	A
4.00 min.	A	8.00 min.	P	12.0 min.	P	16.0 min.	P	20.0 min.	A
Bijzonderheden: <u>35 x P (35/60)</u> <u>25 x A (25/60)</u>									

Bijlage 3.2 Nameting

Nameting

Observatieformulier 'Geef me de 5'																										
Geef hieronder aan of er wel/niet antwoord is gegeven op onderstaande vragen door het zetten van een kruisje in het vakje wat van toepassing is. Bijzonderheden of opvallende zaken kunnen onderaan genoteerd worden.		Naam beoordelaar: <u>Marleen Bank</u>																								
		Datum: <u>4 april 2011</u>																								
		Soort meting: <u>nameting</u>																								
		Lesopdracht: <u>perkbal</u>																								
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Vraag</th> <th>omschrijving</th> <th>wel</th> <th>-niet</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Wie?</td> <td>Wie zijn erbij betrokken?</td> <td>☒</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Wat?</td> <td>Wat is de taak?</td> <td>☒</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Waar?</td> <td>Waar vind het plaats?</td> <td>☒</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Hoe?</td> <td>Hoe voer ik hem uit?</td> <td>☒</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Wanneer?</td> <td>Wanneer moet ik het doen?</td> <td>☒</td> <td>☐</td> </tr> </tbody> </table>		Vraag	omschrijving	wel	-niet	Wie?	Wie zijn erbij betrokken?	☒	☐	Wat?	Wat is de taak?	☒	☐	Waar?	Waar vind het plaats?	☒	☐	Hoe?	Hoe voer ik hem uit?	☒	☐	Wanneer?	Wanneer moet ik het doen?	☒	☐	
Vraag	omschrijving	wel	-niet																							
Wie?	Wie zijn erbij betrokken?	☒	☐																							
Wat?	Wat is de taak?	☒	☐																							
Waar?	Waar vind het plaats?	☒	☐																							
Hoe?	Hoe voer ik hem uit?	☒	☐																							
Wanneer?	Wanneer moet ik het doen?	☒	☐																							
Bijzonderheden: <u>met voorbeeld</u>																										

Nameting

Observatieformulier gedrag tijdens uitleg (het verbale en non-verbale gedrag van de leerling tijdens de instructie)															
Naam beoordelaar: <u>Marken Banken</u> Datum: <u>4 april 2011</u> Soort meting: <u>nameting</u> Lesopdracht: <u>perikbal</u> _____ _____ _____ _____ _____	Uitleg tijdschema (per tijdseenheid van 20 sec. wordt een kruisje gezet in het vakje dat past bij het vertoonde gedrag van de leerling op dat moment. In alle vier de tabellen wordt dus per tijdseenheid één kruisje gezet. Deze observatie start direct tijdens de instructie en eindigt wanneer de instructie klaar is (tot max. 5 minuten). Bijzondere of opvallende zaken kunnen hieronder weergegeven worden) Bijzonderheden:														
Verbaal (woordelijk)															
Verbaal: (min.)	0.2	0.4	1.0	1.2	1.4	2.0	2.2	2.4	3.0	3.2	3.4	4.0	4.2	4.4	5.0
- Leerling zegt niets	X	X	X	X	X	X	X	X							
- leerling praat in zichzelf															
- leerling praat/luistert naar andere leerlingen															
Non-verbaal: oogcontact															
Non-verbaal: (min.)	0.2	0.4	1.0	1.2	1.4	2.0	2.2	2.4	3.0	3.2	3.4	4.0	4.2	4.4	5.0
Oogcontact															
- Leerling heeft geen oogcontact	X	X	X		X	X		X							
- leerling heeft oogcontact met docent				X			X								
- leerling heeft oogcontact met leerling(en)															
Bijzonderheden:															

Nameting

Observatieformulier taakgerichtheid									
(onder de taak wordt de lesopdracht bedoeld die gegeven wordt d.m.v. instructie volgens methode Geef me de 5)									
Codes:		Naam beoordelaar: <u>Marleen Bantken</u>							
A: leerling is zichtbaar actief aan de taak bezig		Datum: <u>4 april 2011</u>							
B: leerling vraagt/krijgt hulp van andere leerling(en)		Soort meting: <u>nameting</u>							
H: leerling vraagt/krijgt hulp van de docent		Lesopdracht: <u>peikbal</u>							
P: passieve houding, leerling volgt de opdracht maar doet zelf niet mee									
K: leerling kijkt rond of droomt voor zich uit									
O: overig. Leerling is met niet taak-gerelateerde dingen bezig (bv. toiletbezoek, blessure etc.)									
Tijdschema									
per tijdseenheid van 20 sec. wordt de code genoteerd die past bij het vertoonde gedrag van de leerling op dat moment. Deze observatie start direct na de instructie en eindigt 20 min. later na het invullen van het laatste vakje. Bijzondere of opvallende zaken kunnen onderaan dit formulier weergegeven worden)									
0.20 min.	<u>A</u>	4.20 min.	<u>P</u>	8.20 min.	<u>A</u>	12.2 min.	<u>A</u>	16.2 min.	<u>A</u>
0.40 min.	<u>P</u>	4.40 min.	<u>A</u>	8.40 min.	<u>A</u>	12.4 min.	<u>A</u>	16.4 min.	<u>P</u>
1.00 min.	<u>P</u>	5.00 min.	<u>P</u>	9.00 min.	<u>P</u>	13.0 min.	<u>A</u>	17.0 min.	<u>P</u>
1.20 min.	<u>A</u>	5.20 min.	<u>A</u>	9.20 min.	<u>A</u>	13.2 min.	<u>A</u>	17.2 min.	<u>A</u>
1.40 min.	<u>A</u>	5.40 min.	<u>A</u>	9.40 min.	<u>A</u>	13.4 min.	<u>A</u>	17.4 min.	<u>A</u>
2.00 min.	<u>A</u>	6.00 min.	<u>A</u>	10.0 min.	<u>A</u>	14.0 min.	<u>A</u>	18.0 min.	<u>A</u>
2.20 min.	<u>P</u>	6.20 min.	<u>P</u>	10.2 min.	<u>A</u>	14.2 min.	<u>A</u>	18.2 min.	<u>A</u>
2.40 min.	<u>A</u>	6.40 min.	<u>A</u>	10.4 min.	<u>P</u>	14.4 min.	<u>A</u>	18.4 min.	<u>A</u>
3.00 min.	<u>A</u>	7.00 min.	<u>P</u>	11.0 min.	<u>A</u>	15.0 min.	<u>P</u>	19.0 min.	<u>P</u>
3.20 min.	<u>A</u>	7.20 min.	<u>A</u>	11.2 min.	<u>A</u>	15.2 min.	<u>A</u>	19.2 min.	<u>A</u>
3.40 min.	<u>A</u>	7.40 min.	<u>A</u>	11.4 min.	<u>A</u>	15.4 min.	<u>A</u>	19.4 min.	<u>A</u>
4.00 min.	<u>A</u>	8.00 min.	<u>A</u>	12.0 min.	<u>A</u>	16.0 min.	<u>A</u>	20.0 min.	<u>A</u>
Bijzonderheden: <u>13x P (13/60)</u> <u>47x A (47/60)</u>									

Bijlage 4 Reflectie

Bijlage 4.1 Sterkte- en zwakte analyse

Interpersoonlijk competent

- *Drukt complexe vraagstukken helder, eenduidig en gestructureerd uit en weet deze naar verwachtingen/doelen te vertalen.*

Dit leerarrangement is begonnen met het kiezen van een thema. Voor mij is het thema 'begeleiden van zorgleerlingen' geworden. Na een aantal lessen te hebben geobserveerd bij leerling T. en de problematiek helder was kon de onderzoeksvraag geformuleerd worden. Naarmate het onderzoek vorderde is de onderzoeksvraag nog meerdere malen aangepast. Hoe meer informatie je hebt, hoe concreter je onderzoeksvraag wordt. Zo ben ik begonnen met de volgende handelingsvraag:

'Ik onderzoek een leerling met het syndroom van Asperger omdat ik wil weten hoe ik deze leerling tegemoet kan komen aan zijn behoeftes en beperkingen binnen de les LO met betrekking tot het begrijpen van de opdracht. Hiermee wil ik me richten op de instructie.'

Uiteindelijk is de onderzoeksvraag zo aangepast tot de volgende onderzoeksvraag:

'Als docent LO wil ik weten of ik leerling T. met het syndroom van Asperger tegemoet kan komen aan zijn behoeftes en beperkingen binnen de les LO door middel van het geven van de instructie volgens de methode 'Geef me de 5', zodat T. meer taakgericht met de opdracht aan de slag kan.'

De onderzoeksvraag is uiteindelijk concreter geworden doordat er is aangegeven om welke leerling het gaat, dat de onderzoeker een docent LO is, op welke manier de instructie verlopen en wat het uiteindelijke doel is. Door deze onderzoeksvragen naast elkaar te leggen zie je een ontwikkeling die tot een heldere, eenduidige onderzoeksvraag leidt. Doordat het doel (taakgerichtheid vergroten) is de onderzoeksvraag benoemd is, wordt het onderzoek meetbaar en kun je tot duidelijke conclusies komen. Wat ik goed heb geleerd met het schrijven van het artikel is om alles correct te verwoorden. Ik heb geleerd om na te denken over de verschillende manieren waarop ik iets wat ik duidelijk wil maken kan verwoorden. Omdat ik zelf heel goed wist hoe het onderzoek in elkaar zat, moest ik goed na denken hoe ik dit op een eenvoudig leesbare wijze voor de lezer kon formuleren. Hier heb ik me naar mijn idee ver in ontwikkeld.

- *Wisselt kennis en expertise uit met anderen.*

Voor dit onderzoek heb ik de hulp van verschillende mensen nodig gehad. Ten eerste heb ik veel overleg gehad met Irene Wijffels, mijn persoonlijke begeleider van dit onderzoek. Voor vragen over het onderzoek kon ik bij haar terecht. Om alles voor mezelf helder te houden, heb ik steeds al mijn vragen en onduidelijkheden op papier gezet. Meestal zat ik op de goede weg, maar wat ik merkte is dat ik vaak deze bevestiging nodig had.

Daarnaast heb ik samengewerkt met de zorg coördinator van de school. Met haar heb ik veel over leerling T. kunnen bespreken en het onderzoeksrapport van deze leerling in kunnen zien. Opvallende zaken uit de observaties heb ik met haar kunnen bespreken. Dit was erg prettig omdat ik zo met iemand kon overleggen die én veel wist over de theoretische kennis bezat over het syndroom van Asperger, én de problematiek van leerling T.

Verder heb ik er baat bij gehad met andere studenten te overleggen over hun vorderingen met het onderzoek. Door ervaringen met elkaar te delen en de producten van elkaar door te nemen, kun je van elkaar leren. Je leert zo kritisch te kijken naar zowel je eigen producten als die van een ander.

Vakinhoudelijk en –didactisch competent

- *Ontwikkelt nieuwe producten en innoveert bestaande producten (indien van toepassing).*

Doordat het onderzoek gericht is op de problematiek van één leerling (case-study) is er hier sprake van een zelfontwikkeld onderzoek waarbij nieuwe producten zijn ontwikkeld. Allereerst zijn de observatieformulieren door mij zelf ontwikkeld, voortgekomen uit een operationalisatieschema. De resultaten zijn dan ook gericht op de onderzochte leerling, waardoor het onderzoek moeilijk te vergelijken is met andere onderzoeken. Natuurlijk kunnen er vanuit de discussie en conclusie wel aanpassingen gemaakt worden waardoor het onderzoek verbeterd kan worden.

- *Vertaalt en verantwoordt theoretische en conceptuele grondslagen van toegepast onderzoek naar het product.*

Het praktijkonderzoek is opgedeeld in vijf deelproducten. Door deze deelproducten blijf je op schema doordat er een datum aan de inlevermomenten gekoppeld is. Daarnaast is het een manier om je product onder controle te houden. Doordat je na ieder product feedback krijgt, ga je aanpassingen maken waarmee je de kwaliteit van het onderzoek vergroot. Door deze aanpassingen ben goed gaan inzien waarom iets veranderd moet worden en op welke manier dit het beste kan. Zelf heb ik dan ook geprobeerd zelf steeds mijn eigen product te 'beoordelen' en heb ik gekeken waar het verbeterd kon worden.

Competent in reflectie en ontwikkeling

- *Managet reflectie achteraf.*

Nadat het onderzoek was uitgevoerd ga je kijken naar de resultaten. Wat ik geleerd heb is om niet zomaar van het resultaat uit te gaan. Door middel van het schrijven van de discussie en conclusie ga je kritisch kijken naar je sterke en zwakke punten van je onderzoek en wat dit voor invloed heeft op je resultaten. Bij het opzetten van het onderzoeksplan heb ik al vooruit gekeken. Ik heb nagedacht welke randvoorwaarden ik moest scheppen om een zo betrouwbaar onderzoek op te zetten waarbij factoren van buitenaf geen invloed konden hebben op de metingen.

- *Werkt op een zelfkritische, planmatige wijze aan zijn eigen ontwikkeling.*

Planmatig heb ik aan het praktijkonderzoek gewerkt door steeds weer naar een nieuw deelproduct te werken. Het uitvoeren van de interventie heb ik zo gepland, dat ik nog genoeg tijd over had om de resultaten te verwerken. Voor mezelf heb ik steeds duidelijk op papier gezet wat mijn vragen waren en duidelijk afspraken gemaakt met de school over het uitvoeren van het onderzoek. Verder ben ik kritisch te werk gegaan. Als ik eenmaal ergens aan begin wil ik het ook echt goed doen. Door de beoordelingsformulieren en APA-norm erbij te houden heb ik mijn eigen product meerder malen kritisch doorgekeken en steeds weer een beetje aangepast.

Bijlage 4.2 Vervolgstappen

Als ik terug kijk op mijn eigen handelen gedurende het praktijkonderzoek ben ik erg tevreden. Als docent LO doe je meer dan de kinderen alleen maar beter leren bewegen. Je hebt te maken met leerlingen die allemaal anders in elkaar zitten. Ook zitten daar leerlingen tussen met stoornissen. En deze hebben vaak een extra vorm van begeleiding nodig. Als docent LO speel je hier ook een rol in. Wat erg interessant was aan dit onderzoek is dat je echt dieper in gaat op een leerling met een bepaalde stoornis. Wat ik geleerd heb is dat niet alle leerlingen met het syndroom van Asperger hetzelfde zijn. Binnen een stoornis zijn er veel verschillende uitingen. Als docent LO wil ik me blijven verdiepen in de leerling als individu. Op welke manier kan ik iedere leerling benaderen en hoe kan ik de zorgleerlingen goed begeleiden. Welke middelen kan ik inzetten waardoor deze leerling beter mee kan doen met de les? Als docent LO zou ik graag samen in gesprek willen gaan met de zorg coördinator van de school en praten over de zorgleerlingen die ik in mijn lessen heb. Dan zou ik de kennis die ik zelf heb over een bepaalde stoornis uit willen diepen met de informatie over de leerling en in gesprek gaan over hulpmiddelen tijdens de gymles.

Daarnaast zou ik als vaksectie LO graag over het onderwerp zorgleerlingen willen praten. Tegen welke problemen lopen zij aan tijdens de gymles en welke oplossingen zijn er door hun bedacht die erg goed werken. Door elkaars expertise te delen kun je samen meer bereiken.

Als ik dit onderzoek opnieuw zou moeten uitvoeren zou ik meer gebruik willen maken van visualisatie. Door bijvoorbeeld met afbeeldingen of uitleg op het bord te werken bied dit extra structuur zowel voor de zorg leerling als andere leerlingen. Daarnaast zou graag meerdere metingen willen uitvoeren. Bijvoorbeeld de voormeting gedurende twee lessen of meerder activiteiten.